

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

РАВЛУСИК МИХАЙЛО ДМИТРОВИЧ

на тему: “ВСТАВНІ І ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ В АНГЛІЙСЬКОМУ
НАУКОВОМУ ТЕКСТІ”

Спеціальність 7. 02030302 Мова і література
(англійська, німецька)*

Дипломна робота

Науковий керівник –
Галайбіда Оксана Василівна,
кандидат філол. наук,
доцент кафедри
англійської мови

Кам'янець-Подільський

2014

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВСТАВНИХ І ВСТАВЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ В АНГЛІЙСЬКОМУ НАУКОВОМУ ТЕКСТІ	
1.1. Вставні та вставлені конструкції у сучасній лінгвістиці.....	6-15
1.2. Основні риси наукового та наукового-популярного тексту.....	16-19
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВСТАВЛЕНЬ В АНГЛІЙСЬКОМУ НАУКОВОМУ ТЕКСТІ	
2.1. Структурні та комунікативно-прагматичні характеристики вставних одиниць в англійському науковому тексті.....	20-29
2.2. Комунікативно-функціональні характеристики вставлених конструкцій в англійському науковому тексті.....	30-40
ВИСНОВКИ.....	41-45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46-49
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	50

ВСТУП

У сучасному мовознавстві проблема дослідження комунікативно-функціональних параметрів мовних одиниць є досить актуальною. Вона стає однією з центральних напрямків лінгвістичних студій останніх десятиліть, свідченням чого є роботи з питань комунікативного та експресивного синтаксису. Серед засобів експресивного синтаксису недостатньо дослідженим є питання впливу вставних і вставлених конструкцій (парентез, вставлень) на реципієнта художнього тексту. Парентезні конструкції - це вставлені у речення або ширший відрізок тексту слова, словосполучення, речення, які мають експліцитний або імпліцитний зв'язок з ними, а змістовно утворюють категорію додаткового повідомлення до речення, його компонента, ширшого контексту, містять суб'єктивно-оцінні зауваження.

Проблема парентезації традиційно привертає увагу лінгвістів, перш за все, завдяки різноманітності істотних семантичних та прагматичних властивостей цього мовного явища, а також через певні внутрішні протиріччя, які виникають під час тлумачення та дослідження парентезних конструкцій. Багато своїх праць явищу парентезації присвятили такі лінгвісти як О.В. Александрова [2], Е.П.Новоселицька [28], Н.А. Кобріна [14], М.М. Кожина [17], а також такі зарубіжні науковці як Дж. Леннард та Дж. Бернетт.

Парентезні конструкції – це своєрідна надбудова над основним змістом речення. Вони несуть додаткову інформацію, різні пояснення, доповнення, коментарі, уточнення, посилання на джерела цитат, номери параграфів або сторінок.

Хоча парентезні конструкції є досить активними у наукових текстах, їхнє функціонування на матеріалі англійської мови потребує додаткового вивчення.

Актуальність даної проблеми зумовлена посиленою увагою сучасних мовознавців до питань синтаксичної будови окремих мов та засобів актуалізації синтаксичних одиниць.

Метою роботи є виявлення функціонально-семантичних характеристик парентезних конструкцій в сучасному науковому реєстрі англійської мови.

Досягнення зазначеної мети передбачає необхідність розв'язання таких **завдань**:

- 1) уточнити суть явища парентезації;
- 2) виявити різницю між вставними та вставленими елементами, а також механізм їх включення в структуру речення;
- 3) проаналізувати функціональні та семантичні характеристики парентезних конструкцій, зумовлені їхнім функціонуванням у різних видах наукового стилю.

Об'єктом дослідження є мова сучасних англійських наукових текстів.

Предметом дослідження є синтаксична система вставних та вставлених конструкцій у сучасній англійській мові, а зокрема, в науковому тексті.

Мета і завдання роботи зумовили вибір **методів дослідження**. Основним методом дипломної роботи обрано описовий, що включає лінгвістичне спостереження, аналіз і систематизацію мовних явищ.

Матеріалом дослідження слугували англійськомовні наукові статті на лінгвістичну та комп'ютерну тематику.

Наукова новизна роботи полягає у виявленні засобів функціонально-семантичної реалізації вставних і вставлених конструкцій у науковому тексті.

Теоретичне значення полягає в тому, що запропонована робота розширює та поглиблює теоретичні дослідження синтаксису англійської мови. Зокрема, висновки та узагальнення дають змогу виявити тенденції розвитку цього малодослідженого мовного пласту.

Практичне значення дослідження визначається тим, що його результати можуть бути застосовані при подальшому вивченні синтаксичних одиниць англійської мови, а саме, у рамках спецкурсів із синтаксису, лінгвістичного аналізу тексту для студентів філологічних спеціальностей, а також при написанні дипломних і курсових робіт.

Результати дослідження пройшли апробацію на науково-практичній конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка (19 квітня 2012 року).

Структура і зміст роботи визначаються її метою та завданнями. Дипломна робота, обсягом 50 стор., складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та списку джерел ілюстративного матеріалу.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши особливості функціонування вставних і вставлених одиниць у науковому стилі мовлення, варто зазначити, що парентеза - це стилістичний прийом, за допомогою якого автор вводить в основний вислів додаткові відомості, які виносяться на другий смисловий план. Парентеза є актуалізованою, більш помітною в смисловому і експресивному відношенні, вона містить авторське ставлення до інформації, тому впливає на читача відповідно до цілей і намірів автора.

Явище парентези є одним з яскравих прикладів "надбудовних засобів" письмового мовлення, які виконують роль своєрідної якісної кваліфікації та оцінки суб'єктом мовлення свого висловлення. Завдяки двоїстій природі парентезних утворень (до них належать вставні та вставлені одиниці) відбувається багатовимірне подання й сприйняття поліфонічної інформації, а це вже сигналізує про зародження в писемному мовленні певного механізму, який здатний подолати лінійну природу наукового тексту. Формуючи мовленнєве повідомлення й використовуючи парентетичні вкраплення, адресант диференціює інформаційне поле висловлюваного відносно осі: основна / додаткова інформація, таким чином, висловлюючи своє відношення до інформаційної значимості всього чи окремих одиниць повідомлення.

Слід розрізняти вставлені конструкції та вставні елементи, які нерідко об'єднують загальним терміном "парентеза". Незважаючи на наявність деякої подібності між ними й існування низки перехідних випадків, різниця між вставленими і вставними елементами є досить істотною. Вставні та вставлені елементи часто відрізняються один від одного семантично, а іноді і формальними властивостями (так, наприклад, вставлена конструкція, на відміну від вставної, ніколи не може перебувати на початку речення). Вставні слова і речення орієнтовані на передачу суб'єктивного відношення мовця до висловлювання, а вставлені конструкції насамперед служать для більш детального вираження пропозиціонального змісту речення.

Серед структурних типів розрізняють такі типи вставлень: однослівні внесення, внесення-словосполучення, внесення-речення.

Залежно від цілей і намірів автора можна виділити три основних функціональних типи вставлень:

I тип - вставні одиниці, що містять інформацію додаткового характеру;

II тип - вставні одиниці, що містять інформацію роз'яснювального характеру;

III тип - вставні одиниці, що містять інформацію експресивно-оцінного характеру.

Основною комунікативною функцією вставлених одиниць є функція додаткового повідомлення. Виділяються наступні підтипи вставлень, що виконують функцію додаткового повідомлення:

- 1) що містять додаткову інформацію обставинного характеру;
- 2) що містять додаткову інформацію приєднувального характеру;
- 3) що містять атрибутивно-характеризуючу інформацію;
- 4) що підтримують контакт.

Вставлені одиниці, що містять додаткову інформацію обставинного характеру, можуть вказувати на тимчасову і просторову характеристики, на причину, на образ і спосіб дії, на умови, на зіставно-порівняльні і відносно-тотожні відносини.

Вставлені одиниці, що містять додаткову інформацію приєднувального характеру, розширюють інформативний обсяг основного висловлювання, приєднуючи до нього додаткову інформацію про кількість, про дію, про істинність дії, події, явища; про виробника дії, учасниці події. Вставлені одиниці, що містять атрибутивно-характеризуючу інформацію, вводять додаткову інформацію, що характеризує обличчя, предмети і об'єкти навколишнього світу, які описуються автором в основному висловлюванні. Вставлені одиниці, що підтримують зв'язок містять зверненість до адресата або джерело відомостей, відступ, авторські ремарки і використовуються автором для підтримки контакту з читачем.

Таким чином, автор вводить вставні та вставлені одиниці, що виконують функцію додаткового повідомлення, з метою інформування читача про те нове, що не передано в основному висловлюванні, але необхідно адресату для більш адекватного сприйняття його повідомлення.

Вставлені одиниці, що виконують функцію роз'яснювального характеру, вводяться автором в тому випадку, коли він передбачає можливі труднощі в сприйнятті інформації та знімає їх з допомогою уточнюючих і пояснюючих вставок, таким чином зрівнюючи знання автора висловлювання і адресата, і може розраховувати на адекватне сприйняття переданої інформації. Даний функціональний тип поділяється на два підтипи:

- 1) вставлені одиниці, що уточнюють інформацію основного висловлювання;
- 2) вставлені одиниці, що пояснюють інформацію основного висловлювання.

Інформація основного висловлювання може уточнюватися шляхом конкретизації інформації основного висловлювання, шляхом кількісних показників, шляхом перерахування складових елементів цілого, шляхом розширення та звуження інформативного обсягу, шляхом виділення інформації, шляхом корекції, шляхом коментаря, шляхом внесення тимчасової і просторової характеристики, шляхом внесення атрибутивної характеристики, шляхом позначення можливої альтернативної ситуації, шляхом приведення прикладу, шляхом виключення.

Вставлені одиниці, що пояснюють інформацію основного висловлювання, можуть тлумачити поняттєвий і термінологічний корпус наукового тексту. Дана функціонально-семантична підгрупа вставок може містити пряме логічне пояснення інформації основного висловлювання, пояснення способом еквівалентного заміщення, пояснення-тлумачення.

У науково-популярному підвиді наукового стилю виявлено вставлені одиниці, що виконують функцію експресивно-оцінного характеру. Вони різноманітні і за семантичним наповненням, і за напрямком експресії та оцінки

автора. Дані вставлення безпосередньо виражають суб'єктивне авторське ставлення до себе і описуваної ситуації і часто емоційно забарвлені за допомогою окличної інтонації. Виділяють наступні функціональні підтипи залежно від мовних інтенцій автора:

1) вставлені одиниці, що містять експресивно-оцінну інформацію стосовно до описуваного в основному висловлюванні. Дані вставлення висловлюють оцінку описуваних в основному висловлюванні подій, явищ, осіб, предметів, які можуть містити позитивну, негативну або іронічну оцінку, а також емоційно забарвлений авторський коментар стосовно описуваному в основному висловлюванні; оцінку автором самого себе, своїх дій; інформацію про думки, почуття автора.

2) вставлені одиниці, що містять суб'єктивно авторський коментар стосовно мовного оформлення основного висловлювання. За допомогою даних вставок автор пояснює вибір того чи іншого слова, тієї чи іншої форми вираження думки в основному висловлюванні; можливі варіанти вираження думки основного висловлювання; вживання тих чи інших назв або ж їх відсутність в основному висловлюванні; доцільність вживання тієї чи іншої лексичної одиниці в основному висловлюванні.

3) вставлені одиниці, що акцентують увагу читача на інформації основного висловлювання.

За допомогою подібних вставлень автор прагне посилити враження від основного висловлювання через звернення автора до адресата, через емоційно-забарвлене авторське уточнення інформації основного висловлювання, через знаки пунктуації.

Вставлені компоненти досить активно функціонують у науковому стилі, причому переважають контекстуально орієнтовані вставлені конструкції, які мають чітку смислову кореляцію з базовою частиною. Такі конструкції відзначаються семантичною багатоплановістю: переважно вони уточнюють, пояснюють, розширюють, коментують, доповнюють висловлене. До іншої групи можна віднести вставлені компоненти, які містять порівняння,

ілюстрації, приклади, коментарі-роздуми автора, його емоційно-експресивні та модальні оцінки щодо висловленого в базовому реченні.

Для вставних елементів характерною є структурно-композиційна функція. Ці одиниці відіграють значну роль у структуруванні як окремих висловлень, так і тексту в цілому. Частіше за все вони вказують на хід думки автора, на її послідовність, на протиставлення одних думок іншим, на взаємозалежність між двома сусідніми висловленнями. Крім цього, вставні конструкції можуть сигналізувати про введення коментування, ілюстрації до висловленого. Вносячи додаткові відтінки в повідомлення, вони увиразнюють логіко-сміслові зв'язки між його частинами і сприяють кращому розумінню тексту.

Таким чином, вставлення, будучи явищем неоднорідним і багатоаспектним, спонукає до розгляду його функціонального навантаження не лише на синтаксичному рівні, а й на емоційно-психологічному, що потребує подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акимова Г.Н. Новое в синтаксисе современного русского языка: учеб. пособие / Акимова Г.Н. – М.: Высш.шк., 1990. – 168 с.
2. Александрова О.В. Проблемы экспрессивного синтаксиса / Александрова О.В. – М.: Высш. шк., 1984. – 212с.
3. Аникин А.И. Вставные единицы в речи / Аникин А.И. – М.: Русская речь, 1972. – №1. – С.61- 66.
4. Бабайцева В. В. Современный русский язык: Синтаксис. Пунктуация / Бабайцева В.В., Максимов Л.Ю. – М.: Просвещение, 1981. – 361 с.
5. Булаховський Л. А. Питання синтаксису простого речення в українській мові / Булаховський Л.А. – К: Рад. шк., - 1968. – 255 с.
6. Валгина Н.С. Синтаксис современного русского языка / Н.С. Валгина. – М., 1991. – 320 с.
7. Васильева Э.П. Роль вводных элементов в создании функционально-стилевых характеристик текста / Васильева Э.П., 1988. – 266 с.
8. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / Гальперин И.Р. – М.: Наука, 1981. – 139 с.
9. Гвоздев А.Н. Современный русский литературный язык: Синтаксис / Гвоздев А.Н. – М.: Просвещение, 1973. – 353с.
10. Глушанова С.О. Эволюция функционирования вводных и вставных конструкций в русском научном тексте XVIII – XX вв. / Глушанова С.О. – Свердловск, 1988. – 120 с.
11. Жайворонок В.В. Вставлені речення та розділові знаки при них / Жайворонок В.В. – 1980. – № 6. – С. 16-19.
12. Золотова Г.А. Очерк функционального синтаксиса русского языка / Золотова Г.А. – М.: Наука, 1973. – 243 с.
13. Кадомцева Л.О. Синтаксис простого речення / Кадомцева Л.О. – К.: Вища шк., 1985. – 288 с.

14. Кобрина Н.А. Грамматика английского языка: Синтаксис: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / Кобрина Н.А., Корнеева Е.А., Оссовская М.И., Гузеева К.А. – М.: Просвещение, 1986. – 160с.
15. Коваль А.П. Структура научного текста / Коваль А.П. – К.: Наук. думка, 1970. – 250 с.
16. Коваль А.П. Науковий стиль сучасної української літературної мови / Коваль А.П. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1970. – 307с.
17. Кожина М.Н. К проблеме экспрессивности научной речи / Кожина М.Н. - Пермь, 1971. - Вып. III. – с. 23-33.
18. Колесникова Н. И. Научный стиль в русском языке / Колесникова Н.И. – М.: Просвещение. – 1988. – 199 с.
19. Колыхалова О.А. Коммуникативный аспект вводного предложения / Колыхалова О.А. – Пятигорск, 1981. – С. 137-148.
20. Кормыльцына М.А. Семантически осложненное (полипропозитивное) простое предложение в устной речи / Кормыльцына М.А. – Саратов: 1988. – 152с.
21. Котляр Т.Р. Вставные конструкции в современном английском языке: автореф. канд. филол. наук. - М., 1962. – 20 с.
22. Кристал Д. Стилистический анализ // Новое в зарубежной лингвистике / Кристал Д., Дейви Д. – Лингвостилистика. – М.: Прогресс, 1980. – С. 148-171.
23. Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови: Синтаксис / Кулик Б.М. – К.: Рад. шк., 1965. – 211 с.
24. Малявин Д.В. Вводные элементы и вставки в составе предложения в современном английском языке: автореф. канд. филол. наук, - Запорожье, 1963. – 18 с.
25. Мельничук О.С. Про природу складнопідрядних речень та принципи їх класифікації / Мельничук О.С. – К.: Наук. думка, 1966. – 321 с.
26. Милованова Н.Я. Экспрессивность в стиле научной прозы: автореф. канд. филол. наук. - Баку, 1982. – 18 с.

27. Мороховский А.Н. Стилистика английского языка / Мороховский А.Н., Воробьёва О.П., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В. – К.: Вища школа, 1991. – 272с.
28. Новоселецкая Э. П. Эволюция функционирования вставных конструкций в английском научном тексте XVIII – XX вв.: Учебное пособие по спецкурсу. – Пермь, 1993. – 112 с.
29. Овсяннико-Куликовский Д.Н. Синтаксис русского языка / Овсяннико-Куликовский Д.Н. – М.: Просвещение, 1986. – 373 с.
30. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении / А.М. Пешковский. – М.: Учпедгиз., 1973. – 456 с.
31. Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови / Пономарів О.Д. – К.: Либiдь, 1993. – 248 с.
32. Распопов И. П. Строение простого предложения в русском современном языке / Распопов И.П. – М.: Просвещение, 1970. – 271 с.
33. Ризель Э.Г. Смысловые и стилистические функции парентетической связи / Ризель Э.Г. – М., 1962. – С. 80-88.
34. Руднев А.Г. Синтаксис современного русского языка. Учебное пособие для ун-тов и пед. ин-тов / Руднев А.Г. – М.: Высш. шк., 1963. – 364с.
35. Самоварова Д.С. Развитие вводного предложения в английском языке: Автореф... канд. филол. наук / Самоварова Д.С. – Л., 1954. – 19 с.
36. Седун Е.П. Синтаксис вводных образований в современном русском языке: Автореф. канд. филол. наук / Седун Е.П. – М., 1955. – 14с.
37. Серебряков А.Н. Синтаксическая обусловленность вводных слов / Серебряков А.Н. – 1986. – Вып.13. – С. 102-106.
38. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання: Навч. Посiбник / І.І. Слинько, Н.В. Гуйванюк, М.Ф. Кобилянська. – К.: Вища шк..., 1994. – 670 с.
39. Токарева И.И. Опыт функционально-стилистической типологии многокомпонентных субстантивных словосочетаний в современном

английском языке: Автореф. канд. филол. наук / Токарева И.И. – К., 1977. – 19с.

40. Шанский Н.М. Современный русский литературный язык / Шанский Н.М., Тихонов А.Н., Распопов И.П., Филиппов А.В. – М., 1981. – 501с.

41. Шахматов А.А. Синтаксис русского языка / А.А. Шахматов. – Л.: Учпедгиз., 1961. – 311 с.

42. Шведова Н.Ю. Активные процессы в современном русском синтаксисе (словосочетание) / Шведова Н.Ю. – М.: Просвещение, 1966. – 156с.

43. Шмелёв Д.Н. Современный русский язык. Лексика / Шмелёв Д.Н. – М.: Просвещение, 1977. – 335с.

44. Galperin I.R. Stylistics / Galperin I.R. – Moscow: High School Publishing House, 1971. – 343 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Adams Ray. Technology enabled learning worlds / Ray Adams. – California, 2001.- 311 p.
2. Bergman Ronald, Anatomys of first aid – a case study approach / Ronald Bergman. – Phyladelphia, 2004. – 401 p.
3. Pinder Shane. Advances in human Computer interaction / Shane Pinder. – California, 2002. – 600 p.
4. Smolinski F. Landmarks of American Language and Linguistics / Smolinski F. – Washington, D. C., 1993. – 266 p.
5. Thomson Thomas. Annals of philosophy / Thomas Thomson. – London, 1914. – 455 p.